

Ermenice Kaynakların Işığında Güney Azerbaycan'ın Batı bölgesinde “Ermeni-Asuri Devleti” Kurma Çabaları ve Mezalimler

Prof.Dr. Gaffar Çakmaklı MEHDİYEV¹

Ermenilerin günümüzde Ermeni propagandasında yoğun olarak yer alan hayali "Büyük Ermenistan" adlandırılan bir devlet kurma fikrinin devam ettirilmesi belli bir gerçek. Bu “devlet” in bir ucu Karadeniz'e, bir ucunun Akdeniz'e, diğeri ise Hazar Denizi'ne uzanıyordu. Ermeniler, Birinci Dünya Savaşı sırasında ve ondan sonraki yıllarda “Büyük Ermenistan”ı inşa etmek için her türlü faaliyetlerini genişletmiştiler. I. Dünya savaşı patlak verirken Ermeniler 7 büyük askeri birlik kurdular. Yalnızca Rusiya ordularında 200.000 Ermeni savaşçısı vardı. Diğeri İhtilal kuvvetlerinin de terkinde 50 bin kadar Ermeni gönüllü Ermeni savaş meydanlarında idi. Bunların büyük bir hissesi Güney Azerbaycan'ın Osmanlı devleti ile sınırlarında koğuşlanmıştı. Andranikin askeri birliği bu bölgede askeri operasyonlara katılmakta idi ve Ermenice tarih kitaplarında bu bölgede yaşatılan facialardan kahramanlık tarihi olarak bahis edilmektedir. Takdim edilen bu haritada “Büyük Ermenistan” denilen hayali devletin sınırları gösterilmektedir. Güney Azerbaycan'ın bir hissesi bu haritaya dahil edilmiştir.

¹ Erciyes Ü. Edebiyat Fak. Ermeni Dili ve Edebiyatı Böl. Öğretim Üyesi.

Güney Azerbaycan'da Ermeni-Asuri Devleti Kurma Çabaları

Ermenilerin Batı Azerbaycan'ı boşaltma düşüncesi ve yapılan faaliyetler

Ermeniler hayali “ Büyük Ermenistan” haritasında Güney Azerbaycan'ın da bir hissesi yer alıyordu: Urmiya gölünün Kuzeyi, bütün Doğusu ve Güney Doğusu.

Ermeniler belli arazilerde Türk- Müslüman ahaliyi yerinden yurdundan çıkarmak için insanları katletmek ve onları evlerini terk etmek zorunda bırakmak gibi anti-insani yöntemleri seçiyorlardı. Milliyetçi örgüt olan Taşnaksütyun henüz 1900'lerin başlarında İranın farklı yerlerinde faaliyetini genişletmesi gelecek olayların habercisi olmalı idi. Ermeniler Batı Azerbaycan topraklarında planlarını gerçekleştirmek için yıllarca hazırlık yapmışlardı. Ermenice yayınlanan bir çok yayınlar elimize çok değerli malzemeler vermektedir.

Ermeni Taşnaksütyun partisinin bölgede çalışmalar yapan üyelerinden olan *Ruben'in* “**Bir** Ermeni Devrimcinin hatıraları” (Ermenicesi: Հայ հեղափոխականի մը հիշատակները) adlı anı kitabında I. Dünya Savaşı öncesi Urmiya: Selmas: Hoy ve diğе Batı Azerbaycan arazilerinde Ermeni faaliyetleri anlatılmaktadır. Kitabının bir yerinde Ruben anlatıyor:

“Selmas ve Hoy önemli merkezler idi. Buranın önemi Van'a yakın olması idi. Esas amaçlarımızdan biri buradan Van'a tehlikesiz ve bizim kontrlümüzde olan bir yol açmaktı. Bu

Prof.Dr. Gaffar akmaklı MEHDİYEY

yolun üstünde Türk köyleri bulunuyordu. O köylerden Müslümanları bir yolla çıkarmak partimizin programına dahil edilmişti. Bu işi yapamazsak, o zaman daha kısa bir yol bulmalı idik. Selmas – Derik- Van yolu 160 km idi, ama Derik – Van 100. Hoy Tadeos Arakyal- Van yolu 200. Hangi yolla olur olsun, neyin pahasına olur- olsun bu arazi bizim elimizde olmalı idi. Biz bu bölgeyi Van’la birleştirmeli idik...”

Görüldüğü gibi Ermeniler Güney Azerbaycan’ın bu kısmını hayal ettikleri devletin sınırları içine almak planını uygulamakta idiler.

Kitabın önemli bir bölümünde Güney Azerbaycanda ermenilerin silahlanması ve burada ahalinin çıkarılması için alt yapının oluşturulmasından bahis ediliyor. Kitabın 405. Sayfasına dikkat edelim:

“Ülkemiz için silah elde etmek çok gerekli vazife idi. Çünkü İran’dan silah almak için pazar yoktu. Onu Rusya’dan getirmeli idik. Bu iş de çok zordu. Arkadaşlar önerdiler ki, Tebriz ve Selmas’ta silah imalathaneleri açalım. Bu imalathanelerde silahların tahta hissesinin ve demir kısmını yapmak mümkün idi, ama diğer hisselerini Rusyadan getirmeli olduk. Orlov Ve Tula silah fabrikalarından bunları elde ede bildik”.

Ruben Selmas’ın önemini kendi açısından şöyle anlatıyor: *“Selmas’tan Kafkasya’ya, Van’a, Balkanlara ulaşmak bizim için uygundu. Buradaki fedaileri silah ve diğer malzemelerle donatmak zor değildi”* . Bu bölgede Ermeni silahlı çeteleri için uygun ortam olduğunu Ruben vurgulamaktadır. O anlatıyor ki, Andranik’in de silahlı grubu burada koğuşlanmıştı. *“Andranik bir süre sonra kendisi Selmas’ı terk etse de onun silahlı grubu burada kahyordu. Koms’ta onun gibi...(s. 432)*. Gelecek Ermeni fedailer – Nikol Duman Hoy’da çetesini kurmuş ve rahat ortam oluşturmuştu.Taşnak partisi Bürosunun Atina’dan Tahran’a taşınması ve Hoy, Tebriz, Reşt ve Isfahan şehirlerinde örgüt merkezlerinin kurulması gelecek planların habercisi idi. Urmiya ve Selmas esas hedeflerden biri idi. Taşnak partisinin planında bu

Güney Azerbaycan'da Ermeni-Asuri Devleti Kurma Çabaları

bölgelerde diğer hristiyan ahalsinin de desteğini almakla burayı bir “ermenî yurduna” dönüştürmek vardı. Kafkasya’da yayınlanan Ermenice gazeteler de bu planın uygulanmasını yazmakta idiler.

Ermeniler tarafından İranın farklı bölgelerinde türk – müslümanlara yaptıkları yalnız 1918-20 yılları ile sınırlı değildir. 1908 yılında Tahran'daki Atabey parkında “serdari- milli” Settarhana kurşun atan da Ermeni idi. Yeprem Davtyan, bir Ermeni fedaisi , haydut Van, Erzurum, Sasun'da Ermeni çetelerinin köylere baskınlarına komutanlık etmiş birisi idi.. Yeprem bir çok suçlardan dolayı Rusiya tarafından tutuklanarak Sibiryaya sürgün edilmişti, o sürgünden kaçmış ve Tebriz’ yerleşmişti. Çok ilginçtir ki, 1905-1911 İran İhtilali ve İran’da Şah'ın devrilmesinden sonra polis başkanlığına atanmış, daha sonra geçici olarak İran silahlı kuvvetlerinin komutanı olmuştur. İran hükümeti ona serdar (genel ordu komutanı) unvanı vermişti. Tahran Emniyet Müdürü olarak çalıştığı sıralarda Yeprem çok kanlar dökmüştür. Tahran’da Yeprem'in atışıyla Settarhan ayağından yaralanmıştı. Bir yıl sonra, o bu yaradan da hayatını kaybetmişti. Ermeniler Yepremden şimdi de övgü ile bahis ediyorlar. Sonralar Yeprem kendisi işlediği suçları şöyle anlatıyordu:

*"1908 yılı 8 Şubat Kiyas Nizami oğlu Nasır hanı Yardımcısı ile birlikte Qezvinde öldürdüm. Sonra ferraşbaşı Veli Han'ı buldum ve öldürdüm. Hurzan'daki Ermeni cemaati ile birlikte, Gazneli'ye 35 kilometre uzaklıktaki Şahseven'e baskın yaptık , 58 kişiyi öldürdük, 46 kişiyi yaraladık. Kadınları da öldürdük. Çünkü kafalarının altında silah taşıyorlardı. Çocukları kasıtlı olarak öldürmedik. Onlar attığımız mermilerin kurbanı oldular. "*²

Yeprem, daha sonra şunları yazıyor:

"19 Nisan'da, 90 Ermeni ile Gazvine geldik . Gazi Nizami'nin 21 yaşındaki oğlunu rehin aldım . En az 60-70 kişiyi öldürdük ve 35 kişiyi yaraladık. Serdarı da alıb gittik.

²http://www.historyofarmenia.am/am/Encyclopedia_of_armenian_history_Eprem_Xan

Prof.Dr. Gaffar akmaklı MEHDİYEY

1908 Nisan'ın 18'de 7 Ermeni silahsı ile Şahsevenlere saldırdık. 8 erkek ve bir kadını öldürdük”³.

Bu Güney Azerbaycanda henüz 1900'lerin ilk yıllarında Ermeni cinayetlerinin itiraflarından bir kaçıdır ve kendi dillerinde yazdıkları kitaplarda yer almaktadır .

Ermeni- Asuri ve Kürt ilişkileri

Urmiya ve Hoy'da Ermenilerle Asurilerin ilişkileri iki toplumun da hristiyan kimliğinden kaynaklanıyordu. Doğal olarak anlaşlandı, ama bu bölgede yaşayan Kürt aşiretlerinin Ermeni-Asuri ittifakında yer almasını anlamak zordu. Ruben Ter-Minasyan'ın hatıralarında deniliyor ki, bu halkın, yani Kürtlerin Asurilerle Ermenilere yakınlığı gelecekte Ermenistan devleti için kullanılacak Müslüman faktörü olacaktı. Ermeniler Asuri lider Marşimonla iyi ilişkisi vardı , onun itibarını kazanmıştılar. O ise burada esas söz sahibi idi. Kürt lider İsmail ağa Simitko (Simko) da Ermeni planlarından haberdar idi ve o da bu ittifakta yer almak için kendi rızasını vermişti. Amma şii olan Müslümanlar bu ittifakta yer alamazdılar. Ruben yazıyor ki, 1900'lerin başında artık bu düşünce vardı ki, “onlar kendilerine yer bulsunlar, onlar burada kalması qanların akıtılmasına neden ola bilir”. Aslında Taşnaksütyun partisinin burada yapılan bir toplantısında konuşulmuştu ki, belki “şii-sünni” çatışması düzenlesinler.“ Bunlar şielerdir, biz onları sünnilere karşı kullanmakla kendi amacımıza ulaşabiliriz. Biz çalışmalıyız ki, Onları Türkiyeden ayıralım...”. Buradaki Ermeni çete reisi Nikol Duman bir konuşmasında Ruben'e şöyle söylemiş imiş...

Rusya sınırlarının dışında olan Erzurum ve Van illerinde yaptığı istihbarat faaliyetinden de bahis eden yazar bugüne kadar Türk tarihçiliği için yeni olan bilgiler veriyor. O yıllarda Ermeni komitacıların Osmanlı'nın Doğu Anadolu arazisinde bir Ermeni devleti kurma planları, bunun için buradaki Müslüman ahalinin zorla göçe zorlanması için yapılan yöntemler geniş şekilde

³http://am.hayazg.info/%D4%B5%D6%83%D6%80%D5%A5%D5%B4_%D5%AD%D5%A1%D5%B6

Güney Azerbaycan'da Ermeni-Asuri Devleti Kurma Çabaları

anlatıyor. Biz bu anılarda Ermenilerin Türk- Müslüman ahaliye yaptıkları katliamların boyutlarının şahidi oluyoruz, onları yapan Ermeni çete reislerini, Taşnak Partisi üyelerini tanımak fırsatı elde ediyoruz.

19. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak Amerika Fransa İngiliz ve Rusya önce mezhepsel ve eğitim kurumları adı altında bölgede kendilerine yer açmaya başlamışlardır ardından da askeri cephe ve savaş üssü olarak bu bölgeyi Azerbaycanlıların iradesi dışında kullanmışlardır. Urmunun batı dünyası için tarihi olarak büyük stratejik önemi vardır. Örnek için İran Amerika ilişkileri 1834 de Urmu merkezieti ile başlatılmıştır.Vatikan ilk temsilciliğini bu şehirde açmıştır.Güney Azerbaycan 1909 yılından itibaren açık bir şekilde Ruslar tarafından işgal edilmiştir.Bu işgalin ardından özellikle Batı Azerbaycan'da Ermenilerden oluşan bir bölge oluşturmak için seferberlik başlatılmıştır. Batı Azerbaycan, oluşturmak istedikleri Ermenistan için müsait hale gelmiştir. İran -Türkiye sınırı boyunca uzanan bu bölge hem tarihi, hem de bugünkü resmi idari adıyla Batı Azerbaycan olarak bilinmektedir. Urmu -Sulduz -Salmas- Hoy -Goçaçay -Maku-Sayıngala - Tikantepe -Soğuk Bulak şehirleri bölgenin önemli yerleşim yerlerindedir. Bu bölgenin merkezi olarak Urmu jeopolitik öneminden dolayı 150 yıldan beri bölgedeki terör örgütleri ve tabii ki, besleyicilerinin odak noktasında olmuştur.

Bütün bu hazırlıkların devamında Birinci Dünya savaşının başlaması ve akabinde Kaçar (İran)hakimiyetinin tarafsızlığını ilan etmesi ile birlikte Rusya ve müttefikleri için tarihi fırsat doğmuştur ve savunmasız Batı Azerbaycan oluşturmak istedikleri Ermenistan için müsait hale gelmiştir. 1915 yılının sonbaharından itibaren Osmanlıya karşı Ciloları organize eden dini ve aynı zamanda siyasi liderleri Marşimon, resmi bir törenle Salmasta ağırlanarak resmen Batı Azerbaycan'da Ermeni ve Asuriler için üs kurulma planı başlatılır. Osmanlı topraklarından kırk bin Asuri, 5 bin Ermeni(ağırlıklı Van, Nahçıvan ve İrevan'dan) Urmu ve Samasta yerleştirilir.Şubat 1917 de yönetime gelen Geçici Rus hükümeti henüz 9 Mayıs 1917'de "Geçici Hükümet'in Türk Ermenistan'ı Hakkındaki Düzenlemesi" adı ile beş kişilik Kafkasya Özel

Prof.Dr. Gaffar akmaklı MEHDİYEY

Komitesi kurmuştu. "Türk Ermenistan'ı" diye istenen Osmanlı arazileri – Karsın yanı sıra Erzurum, Erzincan, Muş, Van ve Bitlis vilayetleri, bu vilayetlerin oluşturduğu hattın doğu kısmında Rusya sınırına kadar uzanan bölgelerin tamamıydı. Batı Azerbaycan'ın bir kısmı da Kurulacak Ermeni devlet'in sınırları içerisine alınmıştı. "Türk Ermenistan'ı" olarak adlandırılan Türk topraklarına Ermeni bir vali atanması Ermenileri memnun etmişti. Bunu Bolşevikler de desteklemişti. 1917 Ekim Devrimi neticesinde Rusya'da yeni kurulan Bolşevik hükümetinin Ermenilere yönelik takip ettiği siyaset önceki hakimiyetten farklı olsa da, Ermeni iddiaları ve buna destek niteliği taşıyan faaliyetler değişmemişti. Batı Azerbaycan'ın "Türk Ermenistan'ı" denilen projenin içerisinde yer aldığı bu gün Ermenistan'da devlet politikası olarak devam ettirilmektedir.

Anadolu'nun doğusunda Osmanlının savaştığı Rusya'nın kolu rolünü üstlenen yüzlerce Ermeni ve Asuri bu sefer Rusya tarafından zaten işgal edilmiş ve merkezi hakimiyet tarafından kaderine terk edilmiş Batı Azerbaycan'da ve yoğun olarak Salmas ve Urmu şehirlerinde yerleştiriliyorlar. Halk tarafından çağrılmamış bu işgalci misafirlere Cilo adı verilmiştir. Güney Azerbaycan'da Türkiye'den gelen Asurilere Cilo denilir. Cilo Asurilerin bir kabilesinin adıdır. Batı kaynakları 1914'te Asurilerin sayısını 150 bin olarak belirtiyor.

Asuriler 19. yüzyıla gelindiğinde Güneydoğu Anadolu (Hakkâri), Kuzey Irak (Musul) ve İran Azerbaycanı'nın Batı'sı (Urmiye) arasındaki dağlık sınır bölgesinde Müslüman topluluk içinde dağınık zümreler halinde, başka bir ifade ile göçebe ve yerleşik olmak üzere iki kısma ayrılmış bir biçimde yaşamışlardır. Göçebeler Hakkâri bölgesini, yerleşik hayatı isteyenler de İran'ın kuzeybatısındaki verimli tarım alanlarını tercih etmişlerdir. Bununla birlikte buralardan ayrı olarak bütün Asya'ya yayılmış vaziyette oldukları da ifade edilebilir. Esasen Osmanlı Devleti sınırlarında kalabalık bir kitle olarak görülmemiş olan Nasturiler(Asuriler), öteki Ortodoks olmayan gruplar gibi Ermeni milleti içinde sınıflandırılmışlardır. Yani Nasturiler, Osmanlı idaresi tarafından farklı bir millet olarak görülmemişlerdir. Aynı

Güney Azerbaycan'da Ermeni-Asuri Devleti Kurma Çabaları

şekilde İran tarafından da sayılarının azlığı nedeniyle bir millet olarak tanınmamışlardır. Batı Azerbaycan Bölgesine Asuri Ciloların Girişi Birinci Dünya Savaşı'nın başlanmasıyla 200.000'e ulaşan ve yaklaşık 50.000'i İran toprağında ve kalan kısmı da Osmanlı'da yaşamlarını sürdürmeğe devam eden, Asuri kavmi Van ve Urmiye gölleri çevresinde yaşamaktaydılar.

Osmanlı toprağında yaşayan Asurilere Cilo denilirdi. Van Gölü güneyinde yaşayıp, Süryani kilisesine bağlı idiler. Mezhebi reisleri her zaman bir aileden seçilen ve Goçans köyünde yaşayan Marşimon isminde birisiydi. Ciloların 3 sene boyunca halka yaşattığı facialar dönem halk arasında Ciloluk diye bilinir.1915 yılının sonbaharından itibaren ciloların dini ve aynı zamanda siyasi lideri Marşimon için Salmas'ta bir üss kurulmağa çalışılmıştır.

Ciloların Batı Azerbaycan'a yerleşmesi ile birlikte yerli halk için vahşet korku ve ölüm dolu günler başlamıştır. Urmu soykırımı 159 gün sürmüştür, cuma günü 22 Şubat 1918'de (3 isfend 1296) başlamış ve Çarşamba günü 1 Ağustos 1918 yılında (8 Murdad 1297) Türk ordusunun zaferle şehre gelmesi ve kan içen Ermeni-Asuri kuduzlarının yenilib kaçması ile son bulmuştu. Urmu Azerbaycan Türklerinin en eski yerleşim yeri olup ve burada hep Azerbaycan Türkleri çoğunlukta olmuşlar. Ama bununla birlikte burada Ermeni, Asuri (cilo) gibi ulusal azınlıklar yaşamışlardı.

XVI-XVII yüzyıllardan ise Kürtler Urmu vilayetine aktarılaraq bu topraklarda yerleşmişler. Özellikle Rıza Han'ın iktidara gelmesinden sonra bu aktarma politikaları daha da hızlanıp. 1917-1918 yıllarında Urmu vilayetinin 300 bin nüfusu olmuştu. Nüfusun çoğunluğunu Azerbaycan Türkleri teşkil etmişlerdi, onlar şehirde ve 699 köye yaşamışlardır. XIX yüzyılın 30'lu yıllarından başlayarak Amerika ve Avrupa misyonerleri Güney Azerbaycan'a geldiler. Onlar Urmu ve Selmas'ta yaşayan Hıristiyan Asuri (cilo) ve Ermeniler arasında sözde kendi mezheplerini tebliğ etmek, aslında sömürgecilik amacıyla bu bölgeye gelmiştiler.Onlar Asuri (Cilo) ve Ermenilerle yaptıkları tebiğatla bu bölgenin ezeli ve ebedi sakinleri olan Azerbaycan Türk milletine karşı onlarda zaten

Prof.Dr. Gaffar akmaklı MEHDİYEY

mevcut olan nefreti daha da alevlendirmişler. Birinci Dünya savaşında ermeni ve Asuriler (cilolar) kendi havadarlarına güvenerek Osmanlı Devleti'ne karşı savaşa girmişlerdir ve onların talimatı ile Güney Azerbaycan'ın batı bölgesinde etnik temizlik politikası yürütmüşlerdir. 1915 yılında Hakkari, Van'da yaşayan Asuriler (cilolar) Benyamin Marşimon'un başkanlığı yaptığı 140 kişilik seçilmiş silahlı atlı grup Güney Azerbaycan'a gelir ve burada meskunlaşırlar.

1917 Rusya devrimi ile birlikte Rusya ordusu resmen bölgeden geri çekilse de savaşın başından beri Ciloları organize eden Rus konsolu Nikitin güçleri ile birlikte cinayetlerine devam etmektedir. 1917 Rusya devriminden sonra Amerika İngiliz ve Fransa devletleri eğitim yardım ve Kırmızı Haç kurumları adı altında Cilolara para ve silah desteği için daha aktif rol almaya başlamışlardır. Gün yüzüne çıkan resmi telgraf ve mektuplarda Ermenilerin Batı Azerbaycan'da yerleştirilmesi ve silahlandırmasında bu siyasi temsilcilerin neler yaptıkları açıktır. Meşhur Fransız Kızılay'ı resmen Ciloların silah kaynaklarının temin merkezi olarak çalışacaktır. Bu devletler tarafından beslenen Ciloların Azerbaycan'ın savunmasız Türklerine yaşattıkları acı olaylar bu bölgenin insanların gözlerini hala dolduracak kadar çok derin yara bırakmıştır.

Ciloların tepeden tırnağa silah ve para olarak donatılmasıyla birlikte yerel halkın silahları zorla teslim alınmış evler yağmalanmış ticaret merkezleri özellikle Urmu ve Salmas'ın çarşıları ateşe verilerek yakılmıştır.özellikle 1918 şubat ayından itibaren Ciloların arkalarının sağlanmasıyla birlikte 6 ay boyunca sokaklarda evlerde köylerde 10 binlerce Güney Azerbaycan Türkü hunharca katledilmiştir. Olayların gidişatında Ciloların lideri olan Marşimon ile toprak ve hükümet vaadi ile kandırılmış Kürt Şikak aşiretinin lideri Simitko ikilisi aralarında bir işbirliği anlaşması yapmaya karar vermek için Simitko'nun evinde buluşuyorlar Simitko İngiliz ve Ruslar la yaptığı işbirliğinde rakibi olarak gördüğü misafirini kendi evinde katlediyor .Simitko'nun olay sonrası kaçıışı üzerine Cilolar için çok önemli yeri olan elinde binlerce yerli Türkün kanı olan cani Marşimon'un

Güney Azerbaycan'da Ermeni-Asuri Devleti Kurma Çabaları

ölümü üzerine Cilolar hazır bahane bularak Salmas ve yakınında bir kasaba olan Köhneşehrin silahları alınmış savunmasız ahalisini katliam ediyorlar. Yaz bayramını karşılamaya hazırlanan halkın geleneksel olarak kutladığı ve ağırladığı şemsi yılının son Salı günü Son çerşembe denilen bayram günü Urmu kan gölüne dönüyor. 19 mart 1918 Salı gününden başlayarak 12 saat boyunca binlerce Urmu'lu en fecii şekilde kendi toprağında katlediliyor.

Savaşın sonra yeni plan ve onun iflası

Daha sonraki tarihlerde de burada Hıristiyan bir oluşum fikrinden vazgeçilmemişti. Elbette plan İran'ın kuzeyini ve Türkiye'nin doğu sınırlarını kapsayacak coğrafyada özerk Asuri-Ermeni devletinin kurulmasıydı. Ağa Petros, kurulması planlanan özerk yönetim projesine dair 25 maddeden oluşan planlama ile birlikte Asuri devletinin sınırlarını gösteren bir adet haritayı ve devleti temsil edecek Asuri bayrağını 1923 yılında İngiliz yetkililerin onayına sundu. Projenin ilk üç maddesinde, Asuri devletinin kurulmasının gerekçeleri, altı alt başlıktan oluşan dördüncü maddesinde ise, kurulması planlanan devletin İngilizler ve Irak hükümeti açısından avantajları değerlendiriliyordu. Türkiye, İran ve Irak arasında kurulması planlanan devlet, Irak'ın kuzey sınırında Türklerin Irak'a müdahalesine engel olacağı gibi, Kuzey'de yaşayan Kürtler ve Güney'de yaşayan Kürtler arasındaki irtibatın kesilmesine de olanak sağlamaktaydı. Ayrıca Türk kuvvetlerinin olası bir askeri harekât düzenleyerek Musul'a inmesi durumunda, Irak Kralı Faysal'ın askeri gücünün kaynağı Asurilerden teşkil edilecek askeri birliklerden oluşturulacaktı ve böylelikle İngilizler de Yakındoğu'daki faaliyetleri için eşsiz bir askeri gücü elde etmiş olacaktı. 25 madde içerisinde neler yer almıştı?

1. 2. ve 3. Maddeler: Otonom devletin gerekçesini, 4. Madde: Kurulacak devletin İngiltere ve Irak açısından avantajlarını, 5. 6. 7. ve 8. Maddeler: Devletin kurulacağı bölge ve sınır planlamaları, 9. 10. 11. Maddeler: Devletin yönetim sistemini 12. Madde: Adalet sistemini, 13. 14. Maddeler: Dinsel ve dilsel özgürlükleri, 15. 16. Maddeler: Mülkiyet ve tapusu olan arazileri, 17. 18. 19. Maddeler:

Prof.Dr. Gaffar akmaklı MEHDİYEY

Mali sistem, vergiler, posta ve telgrafları. 21. Madde: Mineralleri (kullanılabilir enerji kaynaklarını) 22. Madde: Ordu, Jandarma ve Polis teşkilatlanmalarını, 23. Madde: Bayrağın şeklini, 24. Madde: Finansman desteğini, 25. Madde: Sonuç bildirgesini kapsıyordu. Sonuç bildirgesinde bu "devlet" in içinde Ermenilerin de ittifak oluşturacağı yazılıyordu. Tabii ki, bunların hiç biri uygulanamazdı. Daha sonraki tarihlerde o kağıt üzerinde kaldı. Batı Azerbaycan' ermeni iddiaları bugün de devam ettirilmektedir.

Osmanlı devletinin 1915 27 Mayıs'ta Ermeniler için çıkardığı "Göç ve İskan " kanunundan sonra da Güney Azerbaycan'a Ermeni nüfusunu yerleştirilmesine başlanılmıştı. Ayrıca bu bölge askeri bölge ilan olunmuş ve Rusların safında savaşa katılan Ermeni askeri birliklerinden biri bu istikamette Osmanlı Ordusu ile savaş hattına çıkmıştı. Birinci Dünya savaşı sırasında bir çok devlet savaşa dahil oldular, ama Rusya ve müttefikleri Güney Azerbaycan'da savaşmadılar. Güney Azerbaycan'ın batısında Ermeni ve Asurileri destekleyip donatarak Azerbaycanlılara karşı yaptıkları savaş değil, soykırım idi.

Bu soykırımı planlayan ve yapanların resmi yazışmalar ve kayda geçmiş açıklamaları soykırım tanımına birebir uymaktadır. Etnik ve mezhepsel nedenlerle savunmasız bir halkın kendi toprağında, planlanarak toplu şekilde katledilmesinin özeti budur.

Kaynaklar

1. *Ruben Ter-Minasyan* "Bir Ermeni Devrimcinin hatıraları" (Ermenicesi: Հայ հեղափոխականի մը հիշատակները) ABD Los Anjelos- 1952.
2. Kürt-Nasturi İlişkileri ve Ağa Petros'un "Özerk Asuri Devleti Projesi" (1919-1923) Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi.
3. Mehsa Mehdili. "Güney Azerbaycan'da Ermeni cinayetleri 19 Mart 1918 Urmu katliamı". Haberhergun.com ,17 Mart 2016.
4. Sarkis al- Mardini "Ага Петрос, прозванный новым Ашшурбанипалом."

Güney Azerbaycan'da Ermeni-Asuri Devleti Kurma Çabaları

5. «Հայոց պատմությունը» շարքի «Սալմաստ» գրքում հայերից բացի, ներկայացված է գավառում ապրած բոլոր ժողովուրդների ժառանգությունն news.am 21.09.2016.
6. http://am.hayazg.info/%D4%B5%D6%83%D6%80%D5%A5%D5%B4_%D5%AD%D5%A1%D5%B6.
7. http://www.historyofarmenia.am/am/Encyclopedia_of_armenian_history_Eprem_han